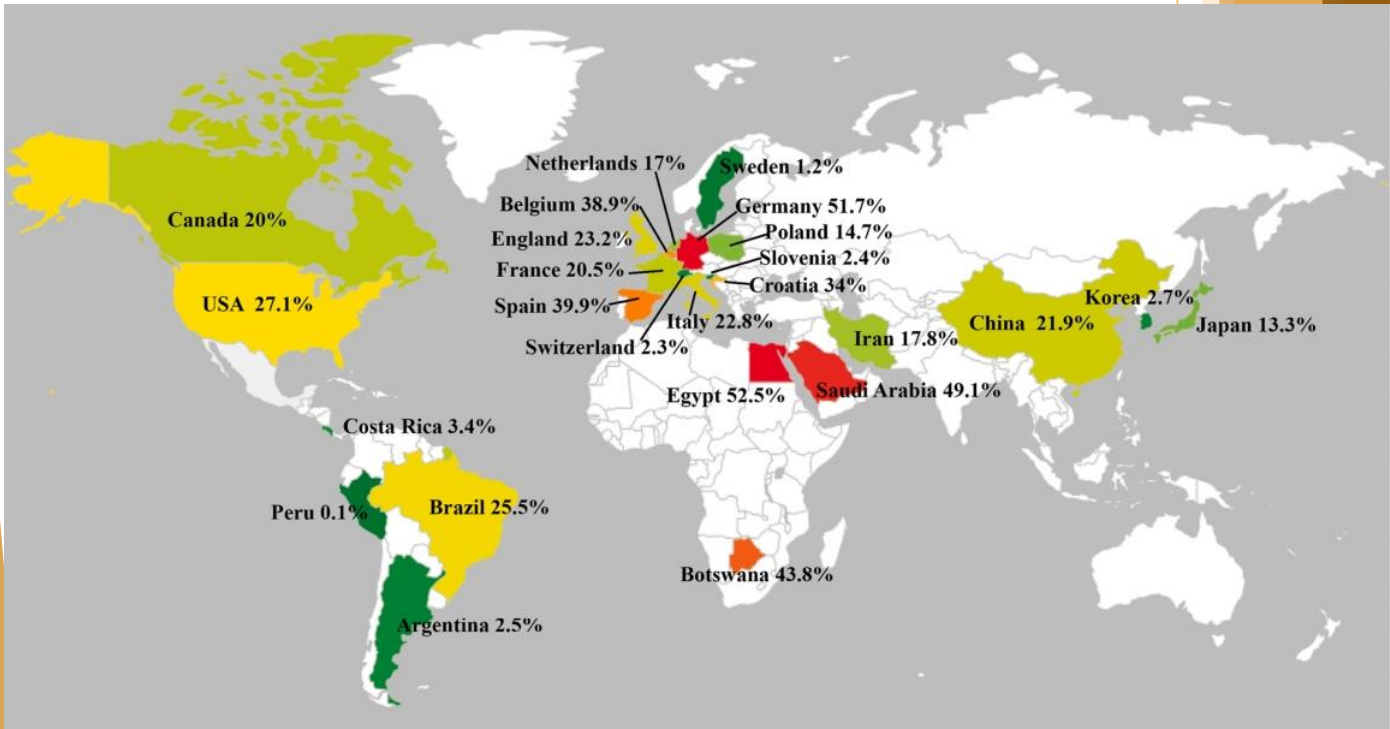

Avian Chlamydiosis

การประเมินความเสี่ยงเชิงคุณภาพของการนำเข้า Avian Chlamydiosis จากนกแก้วในต่างประเทศ และทำให้เกิดโรคในฟาร์มสัตว์ปีกของประเทศไทย

จัดทำโดย สพ.ญ. รดา รังสิตยารกร

- ▶ การระบาดของโรคไข้นกแก้วพบรายงานในประเทศเม็กซิโก, สหรัฐอเมริกา, คอสตาริกา, นิวซีแลนด์, ฟิลิปปินส์, ไต้หวัน, อิหร่าน, อียิปต์, เนเธอร์แลนด์, บราซิล, ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย โดยในนกแก้วพบความชุกของการเกิดโรคตั้งแต่ 3.49- 93% (Sheleby et al., 2013; Dusek et al., 2018)
- ▶ ในประเทศไทย มีรายงานการระบาดมาตั้งแต่ปี 2539 (Riantawan and Nunthapisud, 1996) และในปี 2558 พบความชุกของโรคประมาณ 10.8% ในนกพิราบที่ไม่แสดงอาการ (Sariya et al, 2015) และล่าสุดที่มีการตรวจพบโรคไข้นกแก้วในปี 2559 พบโรคในกลุ่มนกแก้ว โดยมีความชุกประมาณ 7.87% (Suksai et al, 2016)
- ▶ พบรายงานการระบาดของโรคไข้นกแก้ว (Psittacosis) ในประเทศแถบยุโรป เช่น ออสเตรีย เดนมาร์ก เยอรมนี สวีเดน และเนเธอร์แลนด์ รวมถึงมีรายงานผู้เสียชีวิตในช่วงต้นเดือนมีนาคม 2567 ที่ผ่านมา สำหรับประเทศไทยเคยมีรายงานการระบาดของโรคไข้นกแก้วครั้งแรกในปี 2539 และปัจจุบันยังไม่มีรายงานผู้ป่วยที่เป็นโรคไข้นกแก้วในประเทศไทย (ข้อมูล ณ 25 มีนาคม 2567 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข)

Sukon et.al., 2021

Avian Chlamydiosis

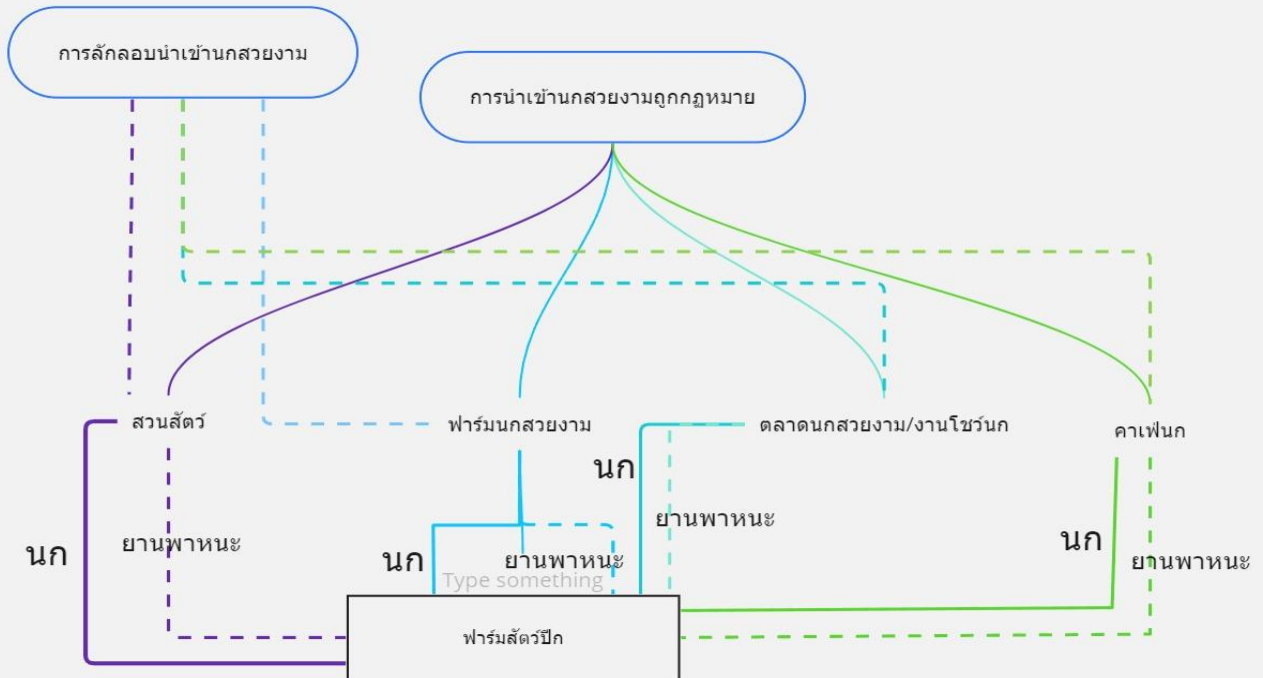
สาเหตุและการติดต่อ

โรคชิตตาโคซิส หรือที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า ไข่นกแก้ว เกิดจากแบคทีเรียชนิดหนึ่งที่มีชื่อว่า คลาไมเดีย ชิตตาซี (*Chlamydia psittaci*) ซึ่งในปัจจุบันมักถูกเรียกว่า คลาไมโดฟิล่า ชิตตาซี (*Chlamydoiphila psittaci*) โรคนี้มักพบครั้งแรกในนกแก้ว จึงได้รับชื่อว่า "ไข่นกแก้ว" แต่ความจริงแล้ว แบคทีเรียชนิดนี้สามารถทำให้เกิดการติดเชื้อในนกชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น นกแก้ว นกพาราตีท นกฟิราบนกกระจอก (พบการรายงานมากถึง 467 สปีชีส์ จาก 30 ออเดอร์) รวมไปถึงสัตว์ปีกอื่น ๆ เช่น เป็ด และ ไก่วง อีกทั้งยังพบได้ในสัตว์ที่มีความใกล้ชิดกับนหรือสัตว์ปีก เช่น สุนัข แมว ม้า และ หมู เป็นต้น โดยโรคนี้เป็นโรคสัตว์สู่คน ในประเทศแถบยุโรป เช่น ออสเตรีย เดนมาร์ก เยอรมนี สวีเดน และ เนเธอร์แลนด์ พบรายงานการระบาดของโรคนี้โดยมีรายงานผู้เสียชีวิตเกิดขึ้นในต้นเดือนมีนาคม ปี 2567 ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ทำให้เกิดความกังวลกับประชาชน

สัตว์ที่ได้รับเชื้อจะมีการติดเชื้อแบบทั่วร่างกาย และทำให้สัตว์ตายได้ ความรุนแรงในสัตว์ป่วยขึ้นกับชนิดและอายุสัตว์ รวมทั้งสายพันธุ์ของเชื้อ โดยสัตว์จะแสดงอาการ คือ ซึม ไม่กินอาหาร น้ำหนักลด ผอม ออกหลวม ขนยุ่งเหยิงสกปรก ท้องร่วง บัสสาวะและอุจจาระที่ปนออกมาเป็นสีเขียวอมรถ ซึ่งเป็นจุดเด่นจำเพาะของโรคนี้ ตาอักเสบ โปรงจมูกอักเสบ หายใจลำบาก อาจมีอาการชัก หรือเป็นอัมพาต ส่วนท้ายของลำตัว และตายในที่สุด นกป่วยสามารถแพร่เชื้อได้นานอาจจนตลอดชีวิต โดยเชื้อจะถูกขับออกทางน้ำมูกน้ำตา อุจจาระและปะปนอยู่กับฝุ่นตามปีกของสัตว์ป่วย ตัวเชื้อมีความทนทานต่อความแห้งและยังคงความสามารถในการติดเชื้อได้นานหลายเดือน สัตว์ตัวอื่นติดต่อกันโดยหายใจหรือกินสิ่งปนเปื้อนที่มีเชื้อนี้เข้าไป

การแพร่กระจายของโรค หากมองในแง่การแพร่ระหว่างนกพบว่า เชื้อ *C. psittaci* ถูกขับออกผ่านมูลนกและน้ำมูกของนกที่ติดเชื้อ สายนี้ยังคงมีความเป็นตัวติดเชื้อได้เป็นเดือน นกที่ติดเชื้ออาจปล่อยเชื้อเพื่อเดือนหลายเดือนแม้ว่าจะไม่มีอาการ การแพร่ระหว่างนกกับคน คนมักติดเชื้อจากการหายใจเอาละออง *C. psittaci* ที่แพร่กระจายจากมูลนกแห้ง, ฝุ่นขนนก, หรือน้ำมูก การสัมผัสปากกับจมูกของนก และการจับขนนกหรือเนื้อต่างๆของนกที่ติดเชื้อ และในสถานการณ์แพร่กระจายโรคระหว่างคนพบว่า มีการรายงานน้อยมาก

เส้นทางความเสี่ยง (Risk Pathway)

ระดับโอกาสของความเสี่ยง 5 ระดับ ได้แก่ น้อยมาก น้อย ปานกลาง สูง และสูงมาก

Avian Chlamydiosis: Rapid Risk Assessment

ที่	ปัจจัยเสี่ยงของการนำโรคจากต้นทาง	Entry Assessment		Exposure Assessment		สรุปโอกาสการเกิดโรคในปศุสัตว์ในพื้นที่	เหตุผลประกอบการประเมิน
		โอกาสของการนำโรคเข้าประเทศ (Likelihood)	ระดับความเชื่อมั่นของการประเมิน	โอกาสที่ปศุสัตว์ในประเทศจะติดเชื้อ (Likelihood)	ระดับความเชื่อมั่นของการประเมิน	Entry X Exposure Likelihood	
1	การนำเข้าสัตว์มีชีวิต แบบ ถูกต้อง	น้อย	สูง	น้อยมาก	ปานกลาง	น้อยมาก	เนื่องจากต้องมีการตรวจโรคก่อนการนำเข้าและมาตรการกักสัตว์ (30 วัน) ซึ่งโรคนี้ถูกกำหนดว่าประเทศต้นทางต้องตรวจโรคตามข้อกำหนดการนำเข้านก (Requirement for importation of birds) ซึ่งใช้กับทุกประเทศเนื่องจากยังไม่มีมาตรการค้าแบบ bilateral ในการนำเข้านกจากประเทศไทย
2	การลักลอบนำเข้าสัตว์ป่า (นก) แบบผิดกฎหมาย	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	น้อย	เนื่องจากเป็นเชื้อที่อยู่ในนกได้โดยไม่แสดงอาการ จึงมีโอกาสที่จะแพร่มาในประเทศได้ แต่ตัวเชื้อสามารถถูกทำลายได้ง่าย ด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ
3	การส่งผ่านเชื้อจากนกมีเชื้อไปยังสวนสัตว์	น้อยมาก	ปานกลาง	น้อย	สูง	น้อยมาก	สวนสัตว์มีการแยกกักสัตว์ก่อนนำเข้าไปรวมกับสัตว์อื่น แต่มีโอกาสที่คนไปสัมผัส สูดดม เข้ามาจากรกในสวนสัตว์ที่มีเชื้อ แต่เชื้อสามารถทำลายได้โดยการล้างมือ จึงไม่น่าจะเปิดตึกที่เลี้ยงได้ง่าย โดยพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตราที่ 33 กำหนดว่า หนึ่งในมาตรการจัดการสวนสัตว์อย่างน้อยต้องมีการควบคุมโรค และตามหมวด 4 การครอบครองสัตว์ป่าควบคุม หรือ ซากสัตว์ป่าควบคุม ของระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชว่าด้วยการแจ้งและการรับแจ้ง และการครอบครอง ซึ่งสัตว์ป่าควบคุมและซากสัตว์ป่าควบคุม พ.ศ. 2565 ระบุให้สัตว์ป่าควบคุมมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีการจัดการในการควบคุมป้องกันโรคที่เหมาะสม และให้การรักษาเมื่อสัตว์ป่าควบคุมป่วยหรือบาดเจ็บโดยไม่ชักช้า และลดความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายเชื้อโรคติดต่อและโรคอุบัติใหม่
4	การส่งผ่านเชื้อจากนกมีเชื้อไปยังคาเฟ่	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	น้อย	คาเฟ่มีการเลี้ยงนกหลายตัวร่วมกัน มีโอกาสใกล้ชิดกันระหว่างนกและได้รับเชื้อ เนื่องจากไม่มีข้อกำหนด หรือมาตรการเฉพาะในคาเฟ่ ทั้งนี้ยังไม่เคยพบรายงานว่ามีโรคติดต่อจากนกมาถึงนกในคาเฟ่ ทั้งนี้รายงานการติดโรคนี้ในคนจากในคาเฟ่ แต่โอกาสที่สัตว์ปีกนอกคาเฟ่จะไปสัมผัสกับนกในคาเฟ่เป็นไปได้ต่ำ และไม่พบหลักฐานการแพร่จากคนไปยังสัตว์ปีก
5	การส่งผ่านเชื้อจากนกมีเชื้อไปยังฟาร์มนกสวยงาม	น้อย	ต่ำ	น้อย	ต่ำ	น้อยมาก	เนื่องจากต้นทางที่สัตว์นำเข้ามาต้องการตรวจโรค หากเป็นการลักลอบที่เป็นสัตว์มีเชื้อเข้ามาอาจติดยั้งในฟาร์มได้ เนื่องจากการทำฟาร์มนกสวยงามไม่จำเป็นต้องขึ้นทะเบียน มีเพียงแค่ใบคำสัตว์ (ใบร.10/1) ทำให้ไม่ทราบสถานะว่าฟาร์มมีระบบการป้องกัน หรือการกักโรคอย่างไร โดยนกที่ไม่แสดงอาการสามารถปล่อยเช็ดได้นานหลายเดือน ทั้งนี้โดยทั่วไปฟาร์มนกเหล่านี้มักจะมีการดูแล และเฝ้าระวังโรค และให้ยารักษาโรคพบอาการ เนื่องจากนกสวยงามมักจะเป็นเงินที่มีมูลค่าสูง
6	การส่งผ่านเชื้อจากนกมีเชื้อไปยังตลาดนกสวยงาม/งานโชว์นก	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	เนื่องจากต้นทางที่สัตว์นำเข้ามาต้องการตรวจโรค หากเป็นการลักลอบที่เป็นสัตว์มีเชื้อเข้ามาอาจติดยั้งในตลาดนกสวยงามหรืองานโชว์นกได้ เนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดระบบความปลอดภัยทางชีวภาพในพื้นที่เหล่านี้ พร้อมทั้งมีการศึกษาในตลาดค้าของอินโดนีเซีย " การมีนกแก้วจับจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกมาขายในตลาดนกเดียวกัน (ที่มีผู้มาเยี่ยมชมมากถึงหลายร้อยคนต่อวัน) เพิ่มโอกาสที่จะมีโรค psittacosis อยู่จริงในพื้นที่นั้น
7	นกธรรมชาติไปสัมผัสนกมีเชื้อแล้วมาสัมผัสคนธรรมชาติ	ปานกลาง	ต่ำ	น้อย	ต่ำ	น้อย	หากนกที่มีเชื้อหลุดเข้ามา ซึ่งน่าจะมาจากเส้นทางการลักลอบเป็นหลัก มักจะถูกส่งไปยังสถานที่ปลายทาง ทำให้มีโอกาสหลุดมาสัมผัสกับธรรมชาติได้น้อย แต่อย่างไรก็ตามการแพร่ระหว่างนกมายังนกเกิดจากเชื้อถูกขับออกในอุจจาระและน้ำมูกของนกที่ติดเชื้อ องค์ประกอบสามารถคงอยู่ในสภาพติดเชื้อได้นานกว่าได้รับการป้องกันโดยสิ่งสำคัญอื่นหรือเช่น ภาชนะหรืออุจจาระ นกที่ติดเชื้อ รวมถึงนกที่ไม่มีการสามารถปล่อยเช็ดแต่ที่เรียกได้เป็นระยะ ๆ นานเป็นเดือน มักจะไม่สามารถถ่ายเช็ดจากมนุษย์ไปยังมนุษย์หรือจากมนุษย์กลับไปยังนก
8	โอกาสที่สัตว์ปีกจะได้รับเชื้อจากการที่คนไปสัมผัสกับนกที่มีเชื้อมาก่อน	น้อย	ปานกลาง	น้อยมาก	ปานกลาง	น้อยมาก	
9	โอกาสที่นกจะส่งผ่านเชื้อจากแหล่งต่าง ๆ (สวนสัตว์ คาเฟ่ ตลาดนกสวยงาม/งานโชว์นก)มายังฟาร์มสัตว์ปีก	น้อย	ปานกลาง	น้อย	สูง	น้อยมาก	เนื่องจากฟาร์มสัตว์ปีกในประเทศไทยมีระบบป้องกันโรค เช่น GAP GFM Basic Biosecurity ดังนั้นการจะมีสัตว์แปลกปลอมไม่ทราบแหล่งที่มาจึงมีโอกาสได้ต่ำ รวมถึงตัวเชื้อองค์ประกอบสามารถทนต่อความร้อนได้ (อาจถูกทำลายในเวลาน้อยกว่า 5 นาทีที่ 56°C) และสารทำความสะอาดส่วนใหญ่ (เช่น 1:1,000 ฟลอริคควอเทอร์นารีแอมโมเนียม 1:100 ละลายโซดาไฮโปคลอไรต์ 70% แอลกอฮอล์ เป็นต้น) แต่ทว่าหากต้องกรดและด่าง องค์ประกอบสามารถคงอยู่ได้เป็นเดือนในสารอินทรีย์เช่น ภาชนะและวัสดุที่ใช้ในรัง แต่การเตรียมโรงเรียนเพียงพอในการทำความสะอาดอยู่แล้ว หรือรถที่จะเข้าต้องพ่นฆ่าเชื้อซึ่งน่าจะเพียงพอในการกำจัดเชื้อ
10	โอกาสที่ยานพาหนะจะส่งผ่านเชื้อจากแหล่งต่าง ๆ (สวนสัตว์ คาเฟ่ ตลาดนกสวยงาม/งานโชว์นก)มายังฟาร์มสัตว์ปีก	น้อย	ปานกลาง	น้อยมาก	สูง	น้อยมาก	เชื้อถูกทำลายได้ง่าย เช่น สารทำความสะอาดที่เหมาะสมรวมถึงสารฆ่าเชื้อแอมโมเนียมควอเทอร์นารีเช่น เนนซาลคอปเรียม คลอโร็กซ์, 3% ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์, สารไอโอดีนแอลกอฮอล์, และ 70% แอลกอฮอล์ ดังนั้นการส่งผ่านจากการปนเปื้อนของยานพาหนะมายังฟาร์มจึงเป็นไปได้ต่ำ

ระดับโอกาสของความเสียหาย 5 ระดับ ได้แก่ น้อยมาก น้อย ปานกลาง สูง และสูงมาก

ระดับความเชื่อมั่น 3 ระดับ ได้แก่ ต่ำ ปานกลาง และสูง

สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์
กรมปศุสัตว์

รับรองโดย คณะทำงานประเมินความเสี่ยงโรคระบาดสัตว์ สคบ.

จัดทำเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2567

Avian Chlamydiosis

Rapid Risk Assessment

สรุประดับผลกระทบจากการประเมิน		สูงมาก		
ที่	ประเภทผลกระทบ	รายละเอียด	ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	เหตุผลประกอบการประเมิน
1	เชิงชีววิทยาต่อปศุสัตว์ไทย	อัตราการป่วยตายในสัตว์ปีก	ปานกลาง	อัตราการป่วยในสัตว์ปีก 50-80% และ อัตราการตายในสัตว์ปีก 5-40%.
2		ชนิดสัตว์ที่ติดได้	ปานกลาง	แบคทีเรียชนิดนี้ทำให้เกิดการติดเชื้อในนกชนิดต่างๆ เช่น นกแก้ว นกพาราดีท นกฟิราบ นกกระจอก และ นกคีรีบุ่น นอกจากนี้ยังสามารถพบเชื้อนี้ได้ ในสัตว์ปีกชนิดอื่น ๆ เช่น เป็ดและไก่วง รวมถึงพบในสัตว์ ที่ใกล้ชิดกับนกหรือสัตว์ปีก เช่น สุนัข แมว ม้าและหมู
3	เชิงสาธารณสุข	สามารถติดต่อไปยังคน	สูงมาก	เชื้อสามารถติดไปยังคนได้ และพบรายงานคนติดเชื้อในหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย เดนมาร์ก เยอรมนี สวีเดน และ เนเธอร์แลนด์
4	เชิงเศรษฐกิจ	การค้าระหว่างประเทศ	ต่ำมาก	นกแก้วไม่ใช่สัตว์เศรษฐกิจ จึงไม่สามารถกีดกันทางการค้าได้

ระดับผลกระทบ 3 ระดับ ได้แก่ ต่ำมาก ต่ำ ปานกลาง สูงและสูงมาก

สรุปผลการประเมิน Rapid Risk Assessment

รวมระดับโอกาส	ปานกลาง
ระดับผลกระทบ	สูงมาก
สรุประดับความเสี่ยง	ปานกลาง

ผลการประเมินความเสี่ยงเชิงคุณภาพของการนำเข้า Avian Chlamydiosis จากนกแก้วในต่างประเทศและทำให้เกิดโรคในฟาร์มสัตว์ปีกของประเทศไทยพบว่าเชื้อแบคทีเรีย *Chlamydia psittaci* สามารถก่อโรคได้ในคนและสัตว์ โดยในสัตว์ที่สามารถนำโรคได้มีเฉพาะนกแก้ว แต่ยังมีนกพาราดีท นกฟิราบ นกกระจอก (พบการรายงานมากถึง 467 สปีชีส์ จาก 30 ออเดอร์) รวมไปถึงสัตว์ปีกอื่น ๆ เช่น เป็ด และ ไก่วง และสัตว์ที่เป็นพาหะสามารถแพร่โรคได้แม้ไม่มีอาการ โดยพบโอกาสในการแพร่โรคมายังประเทศไทยอยู่ที่ระดับปานกลาง และมีระดับผลกระทบเมื่อพิจารณาในแง่มุมต่างๆทั้งในด้านสุขภาพสัตว์ เชิงสาธารณสุข และเชิงเศรษฐกิจ ทั้งนี้การป้องกันตนเองและลดความเสี่ยงของการเกิดโรคดังกล่าวนั้นสามารถทำได้ง่าย ๆ โดยการอยู่ให้ห่างจากนกที่ป่วยหรือเป็นพาหะนำโรคให้ได้มากที่สุด โดยมีคำแนะนำที่ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้ หลีกเลี่ยงการสัมผัสนก เข้าไปอยู่ในฝูงนก หรือให้อาหารนก หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ควรสวมถุงมือ สวมหน้ากากอนามัย และล้างมือให้สะอาดทั้งก่อนและหลังสัมผัสนก อย่างไรก็ตามหากพบเห็นสัตว์ปีกมีอาการผิดปกติหรือตาย สามารถแจ้งได้ที่สำนักงานปศุสัตว์ในพื้นที่หรือสายด่วนกรมปศุสัตว์ที่เบอร์ 063-225-6888 หรือแจ้งผ่าน Application: DLD 4.0 หรือหากมีการสัมผัสนก มูลกและซากนกฟิราบหรือนกแก้ว เกิดมีอาการเป็นไข้ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อตามร่างกาย เจ็บคอ ไอแห้ง ควรไปพบแพทย์ทันที

